# DREPTURILE CONSUMATORILOR ÎN DOMENIUL ENERGETIC

## CONSUMER RIGHTS IN THE ENERGY FIELD

**STICI Silvia,**
doctorandă USM

**CZU: 342.734:366.5:620.9**

***Summary***

*The institution of consumer protection of energy resources is an important component of the security system and consumer rights. The revision of the national legislative framework on consumer protection with European directives, including Directive 2011/83 / EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on consumer rights must be a priority for national authorities.*

*The article addresses some issues related to the institution of consumer protection of energy resources both legally and institutionally.*

***Keywords:*** *regulator, quality, consumer, electricity, natural gas*

Specificul instituţiei protecţiei consumatorilor de resurse energetice este condiţionat, din punct de vedere legal, de cadrul general aplicabil în domeniu cât şi, în mod special, de cadrul juridic special care reglementează raporturile juridice în materie de protecţie a consumatorilor.

Însăşi formarea conceptului de protecţie a consumatorilor de resurse energetice îşi are începutul în anul 1998, odată cu adoptarea celor două Legi cu privire la energie electrică şi gazele naturale, precum şi principiile prevăzute de Legea din 1993 cu privire la protecţia consumatorilor.

În cadrul acestui concept se regăsesc şi norme generale specifice sistemului de protecţie socială. Cu toate acestea, aceste două sisteme – sistemul de protecţie a consumatorilor şi sistemul de protecţie socială sunt distincte având ca obiect de reglementare raporturi diferite. Sistemul de protecţie socială cu cele două componente ale sale – asigurările sociale şi asistenţa socială - vizează nu doar realizarea unor obiective generale – protecţia demnităţii umane, universalitatea măsurilor de protecţie socială, promovarea principiilor solidarităţii şi justiţiei sociale, a parteneriatului social, eliminarea oricăror forme de discriminare, flexibilitatea şi adaptabilitatea, dar şi realizarea unor obiective specifice cum ar fi acordarea prestaţiilor de asigurări sociale şi celor de asistenţă socială, protecţia categoriilor defavorizate sau aflate în dificultate.

Cât priveşte sistemul de protecţie a consumatorilor, deşi în literatura economică, acest sistem este considerat ca o latură importantă a politicii de protecţie socială, o astfel de abordare nu poate fi acceptată. Da, pentru acest sistem sunt caracteristice dispoziţiile privind iniţiativa publică sau privată, destinată să asigure şi să amelioreze continuu respectarea intereselor consumatorilor. Dar aceste

interese ţin în mare parte de preţuri şi calitatea bunurilor şi serviciilor, sistemul de informare, structura produselor care-i asigură consumul etc.

Cu toate că sistemul de protecţie a consumatorilor de resurse energetice a parcurs o perioadă mai mare de 20 de ani, în evoluţia sa întâlnim aspecte incerte, slab definite, cu norme deficitare.

Oportunitatea modificării cadrului legal şi instituţional în domeniul protecţiei consumatorilor este dictată de ajustarea şi armonizarea acestei instituţii cu normele europene. Articolul 114 din TFUE este temeiul juridic pentru măsurile de armonizare care vizează înfiinţarea pieţei interne. Acesta pune accentul pe obiectivul de a asigura un nivel ridicat de protecţie, inclusiv de protecţie a consumatorilor, şi de a ţine pasul cu noile evoluţii bazate pe fapte ştiinţifice.

Articolul 169 din TFUE a introdus un temei juridic pentru o gamă întreagă de acţiuni la nivelul UE în domeniul protecţiei consumatorilor. Acest articol prevede că „pentru a promova interesele consumatorilor şi pentru a asigura un nivel ridicat de protecţie a consumatorilor, Uniunea contribuie la protecţia sănătăţii, a siguranţei şi a intereselor economice ale consumatorilor, precum şi la promovarea dreptului acestora la informare, educare şi organizare în vederea apărării intereselor lor". Se mai prevede şi acordarea unei atenţii mai mari intereselor consumatorilor în cadrul celorlalte politici ale UE. În acest sens, articolul 169 consolidează articolul 114 şi îi lărgeşte domeniul de acţiune dincolo de piaţa unică, astfel încât să includă accesul la bunuri şi servicii, accesul la instanţe, calitatea serviciilor publice şi anumite aspecte legate de nutriţie, alimente, locuinţe şi politica de sănătate. Articolul precizează şi că măsurile UE nu trebuie să împiedice un stat membru să menţină sau să introducă măsuri de protecţie mai stricte, atât timp cât sunt compatibile cu tratatele. În consecinţă, politica de protecţie a consumatorilor face parte din obiectivul strategic al UE de ameliorare a calităţii vieţii cetăţenilor săi. În afară de acţiunile directe destinate protejării drepturilor, UE se asigură că interesele consumatorilor sunt incluse în legislaţia UE din toate domeniile relevante de politică.

În conformitate cu articolul 12 din TFUE, cerinţele din domeniul protecţiei consumatorilor trebuie luate în considerare atunci când se definesc şi se pun în aplicare celelalte politici şi acţiuni ale UE. Articolul 38 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene consolidează protecţia consumatorilor, prevăzând că politicile UE trebuie să asigure un nivel ridicat de protecţie a consumatorilor.

Şi desigur, în acelaşi context, importanţa prevederilor art.38-40 din Acordul de asociere între Republica Moldova, pe de o parte, şi Uniunea Europeană, Comunitatea Europeană a Energiei Atomice şi Statele membre ale acestora, pe de altă parte, prin care Republica Moldova s-a angajat să coopereze pentru a asigura un nivel înalt de protecţie a consumatorilor şi pentru a se ajunge la compatibilitatea dintre sistemele lor de protecţie a consumatorilor.

Pentru a atinge aceste obiective, cooperarea poate include, după caz:

- urmărirea apropierii legislaţiei în materie de protecţie a consumatorilor, care să aibă la bază priorităţile menţionate în anexa IV la Acordul citat, evitând totodată

barierele în calea comerţului pentru a garanta consumatorilor posibilitatea reală de a alege;

- promovarea schimbului de informaţii privind sistemele de protecţie a consumatorilor, inclusiv legislaţia în materie de protecţie a consumatorilor şi asigurarea respectării acesteia, siguranţa produselor de consum, inclusiv supravegherea pieţei, sisteme şi instrumente de informare a consumatorilor, instruirea consumatorilor, abilitarea şi despăgubirea acestora, precum şi contracte de vânzare şi de prestări de servicii încheiate între comercianţi şi consumatori;

- promovarea activităţilor de formare a funcţionarilor din administraţie şi a altor reprezentanţi ai intereselor consumatorilor, precum şi

- încurajarea dezvoltării asociaţiilor independente de consumatori, inclusiv a organizaţiilor neguvernamentale de consumatori (ONG), şi a contactelor între reprezentanţii grupurilor de consumatori, precum şi colaborarea dintre autorităţi şi ONG-urile care îşi desfăşoară activitatea în domeniul protecţiei consumatorilor.

Republica Moldova s-a angajat să realizeze apropierea legislaţiei sale naţionale de actele normative ale UE şi de instrumentele internaţionale menţionate în anexa IV la Acordul citat.

În acest context, determinarea rolului şi statutul consumatorilor de resurse energetice, dreptul consumatorilor la servicii de calitate conform prin standardelor Uniunii Europene constituie obiective importante în sensul promovării unui concept unitar în materie de protecţie a consumatorilor de resurse energetice.

Şi aici, promovând un concept unitar, trebuie de avut în vedere că în statele europene există mai multe modele de reglementare statutului consumatorilor de resurse energetice, iar reglementările ce ţin, în special, de indicatorii de performanţă şi dreptul consumatorilor la despăgubiri sunt stabilite potrivit normelor legislaţiilor naţionale.

Dar, după cum am menţionat, în Republica Moldova nu există o practică uniformă de reglementare a raporturilor ce ţin de protecţia consumatorilor de resurse energetice, bazată pe principii unice în domeniile energiei electrice, gaze naturale, energie termică, serviciul de alimentare cu apă şi canalizare. Cu toate că reformele în aceste domenii au fost declanşate încă în anul 1998, până în prezent nu a fost aprobat Codul consumatorului de resurse energetice, normele referitor la indicatorii de calitate şi performanţă sunt supuse unor dese amendări fără participarea reprezentanţilor consumatorilor etc.

Din punct de vedere instituţional, rolul autorităţii de reglementare în domeniul energetic este destul de esenţial, atât din punct de vedere al drepturilor şi obligaţiilor, cât şi din punct de vedere al organizării şi finanţării, inclusiv aspectele ce ţin de protecţia consumatorilor. În acest sens, Directiva 2009/72 CE din 13 iulie 2009 conţine norme detaliate referitor la organizarea şi funcţionarea acestei autorităţi. Astfel:

- în scopul garantării concurenţei şi furnizării de energie electrică la cel mai competitiv preţ, statele membre şi autorităţile de reglementare naţionale ar trebui

să faciliteze accesul transfrontalier pentru noii furnizori de energie electrică provenită din diferite surse, precum şi pentru noii producători de energie electrică [1];

- Directiva 2003/54/CE a introdus obligativitatea, pentru statele membre, de a institui autorităţi de reglementare cu competenţe specifice. Cu toate acestea, experienţa arată că eficacitatea reglementării este, adesea, afectată de lipsa de independenţă a autorităţilor de reglementare faţă de autorităţile publice centrale, precum şi de insuficienţa competenţelor de care dispun şi de puterea limitată de decizie. Din acest motiv, Consiliul European, reunit la Bruxelles la 8 şi 9 martie 2007, a invitat Comisia să elaboreze propuneri legislative care să prevadă o mai bună armonizare a competenţelor autorităţilor de reglementare naţionale şi consolidarea independenţei acestora. Ar trebui să fie posibil ca aceste autorităţi de reglementare naţionale să acopere atât sectorul energiei electrice, cât şi pe cel al gazelor naturale;

- este necesar ca autorităţile de reglementare din domeniul energiei să poată lua decizii privind ansamblul aspectelor relevante legate de reglementare, pentru a asigura funcţionarea corespunzătoare a pieţei interne a energiei electrice şi să fie pe deplin independente faţă de orice alte interese publice sau private. Aceasta nu exclude controlul judiciar şi exercitarea controlului parlamentar în conformitate cu dreptul constituţional al statelor membre. De asemenea, aprobarea bugetului autorităţilor de reglementare de către legiuitorul naţional nu constituie un obstacol în calea autonomiei bugetare. Dispoziţiile referitoare la autonomia execuţiei bugetului alocat autorităţii de reglementare ar trebui să fie puse în aplicare în cadrul definit de legislaţia şi de normele bugetare naţionale. Contribuind la independenţa autorităţii naţionale de reglementare faţă de orice interes politic sau economic printr-un sistem de rotaţie corespunzător, statelor membre ar trebui să poată lua în considerare în mod corespunzător disponibilitatea resurselor umane sau mărimea consiliului [2].

Potrivit Directivei 2009/72 CE din 13 iulie 2009 criteriile ce ţin de desemnarea şi independenţa autorităţilor de reglementare se referă în particular la următoarele aspecte [3].

1. Obligaţiunea statului de a desemna o singură autoritate de reglementare naţională la nivel naţional. Se admite desemnare altor autorităţi de reglementare la nivel regional în statele membre, cu condiţia să existe, în scopuri de reprezentare şi de contact la nivel comunitar, un reprezentant de rang înalt în cadrul Consiliului autorităţilor de reglementare al agenţiei, în conformitate cu articolul 14 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 713/2009;

2. Garantarea independenţei autorităţilor de reglementare şi asigurarea că acestea îşi exercită competenţele în mod imparţial şi transparent. În acest scop, statul membru se asigură că, atunci când îşi îndeplinesc atribuţiile de reglementare care le revin în temeiul directivei şi al legislaţiei în domeniu, autorităţile de reglementare:

- sunt distincte din punct de vedere juridic şi independente din punct de vedere funcţional de orice altă entitate publică sau privată;

- se asigură că personalul lor şi persoanele cu funcţie de conducere din cadrul lor acţionează în mod independent de orice interes de piaţă; precum şi nu solicită şi nu acceptă instrucţiuni directe din partea niciunui guvern sau a niciunei entităţi publice sau private în îndeplinirea atribuţiilor de reglementare care le revin.

Abordarea instituţiei protecţiei consumatorilor de resurse energetice urmează a fi făcută, după cum s-a menţionat, prin prisma istoricului acestei instituţii. Pentru prima dată, după proclamarea independenţei Republicii Moldova noţiunea de consumator se regăsea în Legea nr. 1453/din 25.05.1993 privind protecţia consumatorilor potrivit căreia prin noţiunea de consumator se avea în vedere persoană fizică care dobândea, utiliza ori consuma, ca destinatar final, produse obţinute de la agenţi economici sau care beneficia de servicii prestate de aceştia [4, art. 1]. Ulterior, prin art.1 din Legea nr. 105/din 13.03.2003 privind protecţia consumatorilor noţiunea de consumator a fost extinsă şi în cazul persoanelor fizice ce intenţionează să comande sau să procure produse, servicii pentru necesităţi nelegate de activitatea de întreprinzător sau profesională [5, art. 1]. Această definiţie nu se înscrie cu prevederile art.3 din Codul civil prin care se prezumă existenţa unui raport juridic civil. Până la încheierea raportului juridic civil persoana care intenţionează să comande sau să procure produse, servicii pentru necesităţi nelegate de activitatea de întreprinzător sau profesională nu poate avea calitatea de consumator, ci mai degrabă de un potenţial consumator.

În acelaşi context, noţiunea de consumator dată de Codul civil are un caracter deficitar în raport cu noţiunea de consumator prevăzută de Directivele europene în materie de protecţia consumatorilor. După cum prevede Codul civil are calitatea de consumator orice persoană fizică care, în cadrul unui raport juridic civil, acţionează predominant în scopuri ce nu ţin de activitatea de întreprinzător sau profesională. Persoana fizică nu are calitatea de consumator dacă cealaltă parte a raportului juridic civil nu are calitatea de profesionist. Cât priveşte calitatea de profesionist, această calitate o are orice persoană fizică sau juridică de drept public sau de drept privat care, în cadrul unui raport juridic civil, acţionează în scopuri ce ţin de activitatea de întreprinzător sau profesională, chiar dacă persoana nu are scopul de a obţine un profit din această activitate [6]. În acest sens, Directivele europene nu stabilesc posibilitatea de a acţiona predominant în scopuri ce nu ţin de activitatea de întreprinzător sau profesionale. Redacţia în cauză este interpretabilă, presupunând că consumatorul poate acţiona chiar şi în scopuri cu caracter comercial. O astfel de abordare este una incorectă şi nu se înscrie cu conţinutul Directivelor. Pentru argumentare voi invoca doar unele dintre aceste Directive.

Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European şi a Consiliului din 11 mai 2005 prevede expres că prin noţiunea de „consumator" se are în vedere orice persoană fizică ce acţionează, în legătură cu practicile comerciale reglementate de directiva menţionată, în scopuri care nu se încadrează în activitatea sa comercială, industrială, artizanală sau liberală, iar „comerciant" înseamnă orice persoană fizică sau juridică ce acţionează, în legătură cu practicile comerciale reglementate de di-

rectivă, în scopuri care se încadrează în activitatea sa comercială, industrială, artizanală sau liberală şi orice persoană care acţionează în numele sau în beneficiul unui comerciant [7]. Din conţinutul acestei norme este indiscutabil că scopul activităţilor desfăşurate de consumator în toate situaţiile nu trebuie să conţină elemente specifice unei activităţi comerciale, industrială, artizanale sau liberale. La fel şi în cazul comercianţilor, în toate situaţiile scopul desfăşurării unor activităţi este cel de a obţine profit şi nu este admis contrariul - ”chiar dacă persoana nu are scopul de a obţine un profit din această activitate”, aşa cum este stipulate în Codul civil.

Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii la art. 2 prevede că „consumator” înseamnă orice persoană fizică ce, în cadrul contractelor reglementate de directivă, acţionează în scopuri care se află în afara activităţii sale profesionale, iar „vânzător sau furnizor” înseamnă orice persoană fizică sau juridică care, în cadrul contractelor reglementate de directive în cauză, acţionează în scopuri legate de activitatea sa profesională, publică sau privată. Spre deosebire de conţinutul de ”consumator” dat de Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European şi a Consiliului din 11 mai 2005 unde scopul activităţilor nu se încadrează în activitatea sa comercială, industrială, artizanală sau libera, Directiva 93/13/CEE nu mai enumeră tipurile de activităţi, utilizând o formulare mai concisă – ”în scopuri care se află în afara activităţii sale profesionale”. Această nouă abordare reiese din obiectivele trasate de Directiva 93/13/CEE, şi în special:

-oportunitatea adoptării unor măsuri în vederea instituirii treptate a pieţei interne, întrucât piaţa internă cuprinde un teritoriu fără frontiere interne în care mărfurile, persoanele, serviciile şi capitalul circulă liber;

- diferenţele pe care le prezintă legislaţia statelor membre privind clauzele contractelor încheiate între vânzătorul de bunuri sau furnizorul de servicii, pe de o parte, şi consumatorul acestora, pe de altă parte, având ca efect posibilitatea apariţiei unor denaturări a concurenţei dintre vânzători şi furnizori, mai ales atunci când aceştia vând bunuri sau furnizează servicii în alte state membre;

- responsabilitatea statelor membre de a se asigura că contractele încheiate cu consumatorii nu conţin clauze abuzive;

- facilitarea instituirii pieţei interne în scopul protejării cetăţeanului, în rolul său de consumator, la achiziţionarea de bunuri şi servicii în temeiul unor contracte care sunt reglementate de legislaţia unui alt stat membru decât statul său membru, este esenţial să se elimine clauzele abuzive în aceste contracte;

- necesitatea protejării persoanelor care achiziţionează bunuri şi servicii împotriva abuzului de putere de către vânzător sau furnizor, mai ales împotriva contractelor de adeziune şi împotriva excluderii abuzive a unor drepturi esenţiale din contracte [8].

Este indiscutabil că aceste obiective prevăzute de Directiva 93/13/CEE trebuie luate în considerare în procesul de armonizare a legislaţiei Republicii Moldova în materie de protejare a consumatorilor de resurse energetice.

Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European şi a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor la art.2 prevede că „consumator" este orice persoană fizică ce, în cadrul contractelor reglementate de directivă, acţionează în scopuri care se află în afara activităţii sale comerciale, industriale, artizanale sau profesionale, iar „comerciant" înseamnă orice persoană fizică sau juridică, indiferent dacă este publică sau privată, care acţionează, inclusiv prin intermediul unei alte persoane care acţionează în numele sau în contul ei, în scopuri ce ţin de activitatea sa comercială, de afaceri, meşteşugărească sau profesională în legătură cu contractele care intră sub incidenţa directivei menţionate [9, art.2].

Obiectivele Directivei menţionate sunt centrate pe astfel de obiective cum ar fi:

- piaţa internă este concepută să cuprindă un spaţiu fără frontiere interne, în care sunt garantate libera circulaţie a mărfurilor şi serviciilor, precum şi libertatea de stabilire. Armonizarea anumitor aspecte în materie de contracte cu consumatorii negociate la distanţă şi în afara spaţiilor comerciale este necesară pentru promovarea unei pieţe interne reale a consumatorilor care să menţină echilibrul corect între un nivel ridicat de protecţie a consumatorilor şi competitivitatea întreprinderilor, asigurând în acelaşi timp respectarea principiului subsidiarităţii [10];

- anumite disparităţi creează bariere interne semnificative în cadrul pieţei interne, care afectează comercianţii şi consumatorii. Disparităţile respective cresc costurile de conformare suportate de comercianţii care doresc să se angajeze în activităţi de vânzare transfrontalieră de bunuri sau de prestare de servicii. Fragmentarea disproporţionată subminează de asemenea încrederea consumatorului în piaţa internă [11];

- contractele legate de încălzirea centralizată ar trebui să facă obiectul directive menţionate, în mod similar contractelor de furnizare a apei, gazului şi electricităţii. Încălzirea centralizată înseamnă furnizarea energiei termice, printre altele sub formă de aburi sau apă fierbinte, de la o sursă centrală de producţie, printr-un sistem de transport şi distribuţie la mai multe clădiri, în scopul încălzirii [12];

- comerciantul ar trebui să transmită consumatorului informaţii clare şi inteligibile înainte ca acesta din urmă să îşi asume obligaţii în temeiul unui contract la distanţă sau al unuia negociat în afara spaţiilor comerciale sau al oricărui contract, altul decât un contract la distanţă sau unul negociat în afara spaţiilor comerciale, sau al oricărei oferte similare. Atunci când furnizează informaţiile respective, comerciantul ar trebui să ţină seama de nevoile specifice ale consumatorilor care prezintă o vulnerabilitate deosebită ca urmare a infirmităţii psihice, fizice sau psihologice a acestora, a vârstei sau a credulităţii lor, într-un mod pe care comerciantul l-ar putea prevedea în mod rezonabil. Cu toate acestea, faptul că se ţine seama de astfel de nevoi specifice nu ar trebui să ducă la niveluri diferite de protecţie a consumatorului [13];

- persoanele sau organizaţiile despre care se consideră, în baza legislaţiei interne, că ar avea un interes legitim cu privire la protecţia drepturilor contractuale ale consumatorilor ar trebui să aibă dreptul de a iniţia proceduri, fie în faţa unei

instanţe judecătoreşti, fie a unei autorităţi administrative care are competenţa de a decide în cazul reclamaţiilor sau de a iniţia procedurile judiciare corespunzătoare [14].

După cum vedem Directiva 2011/83/UE are ca obiect şi contractele legate de încălzirea centralizată, contractele de furnizare a apei, gazului şi electricităţii. În acest context trebuie să menţionăm că prevederile directivelor sectoriale (Directiva 2009/72/CE a Parlamentului European şi a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piaţa internă a energiei electrice, Directiva 2009/73/CE a Parlamentului European şi a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piaţa internă în sectorul gazelor naturale, Directiva din 25 octombrie 2012 privind eficienţa energetică, Directiva din 3 noiembrie 1998 privind calitatea apei destinate consumului uman) sunt corelate cu prevederile Directivei 2011/83/UE.

Sintetizând aspectele legale li instituţionale ce ţin de statutul consumatorului pe piaţa energetică a Republicii Moldova desprindem unele consideraţii concluzive, inclusiv:

- Oportunitatea amendării cadrului legal în vigoare în vederea asigurării echilibrului dintre drepturile şi obligaţiile celor doi parteneri – consumatorul şi furnizorul de resurse energetice;

- Elaborarea şi adoptarea unui Cod al consumatorului de resurse energetice prin care să fie unificate normele ce reglementează raporturile privind protecţia consumatorilor.

**Referinţe bibliografice:**


1. Considerentul 8 din Directiva 2009/72/CE a Parlamentului European şi a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piaţa internă a energiei electrice şi de abrogare a Directivei 2003/54/CE. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, L 211/55 din 14.08.2009.
2. Considerentele 33 şi 34 din Directiva 2009/72/CE a Parlamentului European şi a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piaţa internă a energiei electrice şi de abrogare a Directivei 2003/54/CE. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, L 211/55 din 14.08.2009.
3. Obligaţiunile statelor membre în materie de desemnare şi independenţă a autorităţilor de reglementare sunt prevăzute la art.35 din Directiva 2009/72/CE a Parlamentului European şi a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piaţa internă a energiei electrice şi de abrogare a Directivei 2003/54/CE. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, L 211/55 din 14.08.2009;.
4. Legea nr. 1453 din 25.05.1993 privind protecţia consumatorilor. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 10 art. 281.
5. Art. 1 din Legea nr. 105/13.03.2003 privind protecţia consumatorilor. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 126-131 art. 507.

6. Codul Civil al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 82-86 art. 661.
7. Având în vedere legătura indisolubilă dintre noţiunea de ”consumator” şi ”comerciant” precum şi conţinutul acestor noţiuni prevăzute la art.3 din Codul civil în textul redat sunt expuse ambele noţiuni. A se vedea şi art. 2 din Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European şi a Consiliului din 11 mai 2005 privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor de pe piaţa internă faţă de consumatori şi de modificare a Directivei 84/450/CEE a Consiliului, a Directivelor 97/7/CE, 98/27/CE şi 2002/65/CE ale Parlamentului European şi ale Consiliului şi a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 al Parlamentului European şi al Consiliului („Directiva privind practicile comerciale neloiale”). În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, L 149/22.
8. Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 095/29.
9. Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European şi a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului şi a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European şi a Consiliului şi de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului şi a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European şi a Consiliului. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, L 304/64 din 22.11.2011.
10. Considerentul 4 din Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European şi a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului şi a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European şi a Consiliului şi de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului şi a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European şi a Consiliului. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, L 304/64 din 22.11.2011.
11. Considerentul 6 din Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European şi a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului şi a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European şi a Consiliului şi de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului şi a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European şi a Consiliului. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, L 304/64 din 22.11.2011.
12. Considerentul 25 din Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European şi a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului şi a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European şi a Consiliului şi de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului şi a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European şi a Consiliului. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, L 304/64 din 22.11.2011.

13. Considerentul 34 din Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European şi a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului şi a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European şi a Consiliului şi de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului şi a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European şi a Consiliului. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, L 304/64 din 22.11.2011.
14. Considerentul 56 din Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European şi a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului şi a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European şi a Consiliului şi de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului şi a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European şi a Consiliului. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, L 304/64 din 22.11.2011.